

Sivas Cumhuriyet University Educational Sciences Institute Journal

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/cebed>

Founded: 2021

Available online, ISSN: 2822-3675

Publisher: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

The Value of "Sensitivity" in the Texts of the 7th Grade Social Studies Textbooks

Hafsa Şehadet FİLİZ^{1,a,*}, Nihat ŞİMŞEK^{2,b}

¹Faculty of Nizip Education, Gaziantep University, Gaziantep, Turkey

²Faculty of Nizip Education, Gaziantep University, Gaziantep, Turkey

*Corresponding author

Research Article

History

Received: 05/09/2023

Accepted: 19/03/2024

This paper was checked for plagiarism using iThenticate during the preview process and before publication.

Copyright © 2017 by Sivas Cumhuriyet University Educational Sciences Institute Journal. All rights reserved.

ABSTRACT

The aim of this study is to assess the extent to which the 7th grade Social Studies textbook incorporates the value of sensitivity with supplementary resources. The reason for this examination is that sensitivity is closely linked to other values in the curriculum and is a key factor in developing the awareness of active citizens who possess problem-solving skills. The study group for this research consisted of external texts such as literary genres, reading texts, information notes, and newspaper excerpts from the 2019 Social Studies textbook published by Ekoyay Publishing. The research followed a case study design, which is a qualitative research technique was used to analyse the data. The study's results were systematically tabulated and interpreted. Upon analysis, it was concluded that sensitivity was adequately reflected in the holistic context. However, when divided into subheadings, it was found that certain types of sensitivity required further emphasis. Based on these results, it is recommended that the textbook should increase its sensitivity towards the natural environment and cultural heritage. The sub-goals should be balanced in terms of the types of sensitivity determined. Additionally, the units named Communication and Human Relations, Science in Time and Living Democracy can be enriched with texts that promote sensitivity.

Keywords: Social studies, values, sensitivity value, textbook, 7th. grade, analysis

7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Metinlerinde "Duyarlılık" Değeri

Süreç

Geliş: 05/09/2023

Kabul: 19/03/2024

Bu çalışma ön inceleme sürecinde ve yayımlanmadan önce iThenticate yazılımı ile taranmıştır.

Copyright

This work is licensed under Creative Commons Attribution 4.0 International License

e-mail
filizhafsa0@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-7614-4033>

e-mail
nihatsimsek442@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-7909-1851>

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının duyarlılık değerini ek kaynaklarla ne oranda yansıttığını incelemektir. Duyarlılık değerinin incelenmesinin sebebi öğretim programlarında yer alan diğer değerler ile yakın ilişkili olmasının yanında duyarlılık değerinin, problem çözme becerisine sahip olması gereken etkin vatandaşın farkındalık sahibi olması için tetikleyici unsurlardan biri olmasıdır. Araştırmanın çalışma grubu, Ekoyay Yayıncılık'ın 2019'da yayımlanmış olduğu Sosyal Bilgiler ders kitabı harici metinleri (edebi türler, okuma metinleri, bilgilendirme notları, gazete kesitleri vb.) olarak belirlenmiştir. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması desenine uygun biçimde gerçekleştirilmiştir. Verilerin toplanmasında doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Verilerin analiz edilmesinde ise betimsel içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Bulgular sistematik biçimde tablolaştırılmış ve yorumlanmıştır. Elde edilen bulgular incelendiğinde duyarlılık değerinin bütünsel bağlamda yeterince yansıtılmış olduğu fakat alt başlıklara ayrıldığında bazı duyarlılık türlerinde daha fazla yansıtılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlardan hareketle; ders kitabında yer alan metinlerin doğal çevreye karşı ve kültürel mirasa yönelik duyarlılığı temel alan metinlerin artırılması gerektiği, alt amaçlarda belirlenen duyarlılık türlerinin metinlere yansıtılma oranlarının dengelenmesi gerektiği, iletişim ve İnsan İlişkileri, Zaman İçinde Bilim ve Yaşayan Demokrasi isimli ünitelerin duyarlılık metinleri açısından zenginleştirilebileceği gibi öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, değerler, duyarlılık değeri, ders kitabı, 7. sınıf, inceleme

Giriş

Değerler Eğitimi

Bireyler, birbirlerinin aynısı olan mekanik birer yapı değillerdir. Her birinin kendine özgü düşünce sistemi, duyguları ve davranışları mevcuttur. Duygulardan bahsederken sadece sevgi, mutluluk gibi yapıcı duygulardan söz etmemek gerekir. Bireyler daha yıkıcı olarak nitelendirilebileceğimiz nefret, öfke ve hırs gibi duygular da taşımaktadır. Bu biyolojik/psikolojik durumlar kişiden kişiye farklılaştığı için hepsini kontrol edebilmek mümkün değildir. Bu yüzden bireylerin ve doğal olarak toplumların benimsemiş olduğu somut olmayan bazı kurallara ihtiyaç doğmaktadır (Meydan, 2014). Bu soyut kuralların değerler olduğunu söylemek mümkündür. Bireyden bireye hatta toplumdan topluma değişen değerler her zaman birbirleriyle örtüşmeyebilir. Bunun temel sebebi, toplumların yaratmak istedikleri bireylere yükledikleri misyonlar ve vizyonlardır (Topal, 2019).

Yapılan çalışmalar sonucunda bireylerin beyin gelişimlerinin %90'ının doğumlarından itibaren ilk beş yılda kalıcı olarak tamamlandığı verilerine ulaşılmıştır. Bu tip nörobilimsel kanıtlar incelendiğinde bireylerde en erken yaşlardan itibaren karakter gelişiminin oluşmaya başladığını söylemek mümkündür (Powell, 2010). Bireyler yaşamlarının ilk yıllarından itibaren değerleri öğrenmeye başlarlar. Bu öğrenme aile içinde mevcut değerler ile başlayıp okulda, oyun gruplarında ya da sosyal hayatlarında sürekli devam eder (Halstead & Taylor, 2000). Ailede ebeveyn ve diğer aile üyeleri, okulda ise öğretmenler, değerleri bilinçli yahut bilinçsizce çocuklara aktarmaktadırlar. Değerler eğitimi, bireylerin topluma ayak uydurabilmesi için oldukça önemlidir. Çünkü değerler toplumda var olan hakim düşüncenin birer ürünüdürler. Bu hakim düşünce baskın sınıfların sahip olduğu düşünceler olarak ifade edilebilmektedir (Bailey, 2013: 3). Söz konusu hakim düşünceye bire bir ters düşüncelere sahip olan bireylerin ait oldukları toplum tarafından dışlanmalarının mümkün olduğu söylenebilir. Ebeveynler ve özellikle öğretmenler, bu bakımdan çocuklara örnek olmaktadır. Birer öğrenci olan çocuklar, çoğunlukla ebeveyn ve öğretmenlerinin benimsemiş olduğu değerleri benimsemektedir. Çünkü değer eğitiminde okulun rolü büyüktür (Halstead & Taylor, 1996). Türk Milli Eğitim sisteminin genel amaçlarında, duygusal ve bedensel olarak sağlıklı bireyler yetiştirmenin yer aldığı görülmektedir. Türk Milli Eğitim sistemi bu yüzden değerler eğitimi salt bir ders olarak meydana getirmek yerine, değerleri her dersin içeriğine ve öğretim programına yaymayı tercih etmiştir. Yani günümüzde Türkiye Cumhuriyeti Devleti eğitim sisteminde, her ders kendi bünyesindeki bilgileri aktarmanın yanı sıra değer aktarımı yapabilme vizyonuna da sahiptir (Kasapoğlu, 2013).

Sosyal Bilgiler ve Değerler

Sosyal Bilgiler dersi, sosyal bilimlerin içinde bulundurulmuş olduğu bilim dallarının, ilköğretim seviyesinde anlaşılmasını sağlamak amacıyla, oluşturulmuş ve ülkemizin istediği vatandaş tiplemesinin yaratılmasında etkili bir rol oynayan, disiplinlerarası yapıda bir ders olması ile ön plana çıkmaktadır. Süregelen Cumhuriyet Tarihi'nde ve hatta öncesinde de Sosyal Bilgiler dersi farklı isimlerle karşımıza çıkmaktadır. Özellikle Cumhuriyet Dönemi sonrasında farklı isimlerle fakat hemen hemen aynı içeriklerle karşımıza çıkan bu derslerin temel amacı, Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı, laik, demokratik, çağdaş değerleri muhafaza eden ve benimseyen, bu değerleri yaşayan ve yaşatan bireylerin yetişmesini sağlamaktır, bu amaç doğrultusunda, temel düzeyde bilgilerin ilköğretim öğrencilerine aktarılması hedeflenmiş ve faaliyete geçirilmiştir (Sözer,1998).

Oldukça karmaşık bir yapıya sahip olan değerlerin bireylerin tutum ve davranışlarına yön veren genel hükümler olduğunu söylemek mümkündür. Bireylerin yaşamı boyunca aldıkları kararlarda ve yaptığı tercihlerde sahip olduğu değerlerin etkisi oldukça büyüktür (Kurtdaş, 2017). Hal böyleyken, ülkemizin de tıpkı diğer ülkelerde olduğu gibi istediği vatandaş tiplemesini eğitim politikası ile gerçekleştirmeyi hedeflediği ve bu doğrultuda, temel amacı "etkin vatandaş yetiştirmek" olan Sosyal Bilgiler dersinin kazanımları aracılığıyla bahsi geçen "çağdaş değerleri" ülkemizin gelecekteki bireylerine kazandırılmasını hedeflediği söylenebilir. Aynı durum İsveç'te de mevcuttur. İlköğretim bazında özel olarak "değerler ve ahlak eğitimi" isimli ders yer almamakla beraber değerler eğitimi özellikle Sosyal Bilgiler dersine entegre edilmiş ve diğer derslerde de değerler eğitime yer verilmiştir (Thornberg, 2008). İnsanlar ve toplumlar, sahip olduğu değerler ile var olmakta ve bu değerler ile yeni nesiller yaratmaktadır. Toplumsal değerleri benimsemek ancak etkili bir değer eğitimi ile mümkündür. Dolayısıyla etkili bir değer eğitimi, Durkheim'in "anomi" olarak ifade etmiş olduğu toplumsal kaostan kaçınılmasını da mümkün kılabilir. Çünkü bireyler ait oldukları toplumlarda kendi düşünce, varsayım ve bilgilerini paylaşır ve ait oldukları toplumdaki varsayım ve bilgileri de benimser (Rodger, 2000).

Değerlerin bir bakıma çağdaş olma özelliği taşıdığı da söylenebilir. Çünkü değerler, zaman içerisinde değişen toplumların değişen ihtiyaçlarına göre şekillenmiş ve kimi zaman çağında var olup daha sonraki zaman dilimlerine ulaşamamıştır (Yazıcı, 2013). Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarından biri; yetiştirmek istediği etkin vatandaşın çağının gerektirdiği değerlere sahip olmasının temelinde bireylerin toplumsal uyum içerisinde zorlanmadan yaşamasını sağlamaktır.

Bahsi geçen bilgilerden hareketle, Sosyal Bilgiler dersinin hem içinde pek çok değer barındırması hem de temel hedefine uygunluk bakımından bir "değerler

eğitimi” dersi olma vizyonu taşıdığını söylemek mümkündür (Kan,2010).

2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’na göre sahip olunması gereken değerler şunlardır;

Adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, eşitlik, özgürlük, saygı, sevgi sorumluluk, tasarruf, vatanseverlik, yardımseverlik (MEB, 2018).

Duyarlılık Değeri

Küreselleşme ile artan ben merkezliğin insan ilişkileri üzerinde olumsuz sonuçlar yarattığı söylenebilir. Duyarlılık değeri, bu olumsuz sonuçların önüne çekilebilecek bir set görevi görmeye uygundur. Çünkü duyarlılık özünde, çevrede olup biten sorunlar hakkında düşünme ve bu sorunlara yönelik çözüm arayışlarına girme dinamiklerini bünyesinde bulundurmaktadır (Yılar vd., 2022).

Bireyler, çevrelerinden bağımsız düşünülmemelidir. Bu bağlamda bireylerin yaşadıkları topluma, dünyaya karşı belirli sorumlulukları vardır. Bu sorumluluklardan bir tanesi de sorunlara yönelik çözüm önerisi sunabilmektir. Örnekleme gerekirse, küresel ısınma günümüzdeki en büyük tehlikelerden biridir. Bir bireyin bu tehlikeye karşı duyarsız olması insanlar tarafından yadırganabilir. Çünkü küresel ısınma tehlikesinin olası sonuçları, duyarsız bir bireyi de etkileyebilmektedir. Bir başka örnek gerekirse, özünde küresel fakat son zamanlarda toplumsal olan kadın cinayetleri konusuna karşı bir bireyin duyarsız olması beklenemez. Çünkü bu toplumsal sorun, bireyin kendini tehdit etmese bile çevresinden birilerini tehdit edebilir. Bu bağlamda, aslında dünyada var olan sorunların ister toplumsal, ister küresel, ister çevresel olsun mutlak suretle bireyi etkileyeceğini söyleyebilmek mümkündür.

Duyarlılık değerinin kapsamlı bir kavram olduğunu söylemek mümkündür. Pek çok değere çatı görevi görmektedir. Adalet değerine bakıldığında, adil olmak için bireyin kendisinin ya da bir başkasının mağduriyetine karşı duyarlı olması gerekmektedir. Yine dürüstlük değeri ele alındığında, norma karşı duyarlılıktan söz etmek mümkündür. Bir başka değer olan bağımsızlık değeri incelendiğinde, işin içinde vatani bütünlüğe yönelik duyarlılık rahatlıkla görülebilir. Geniş kapsamlı olan duyarlılık değeri bu yüzden bireylere kazandırılması gereken en önemli değerlerden biri olarak nitelendirilebilir.

Duyarlılık pek çok yönden ele alınabilir. Fakat bu araştırmada, özellikle Sosyal Bilgiler dersi kapsam ve mahiyetine uygunluğundan dolayı, 7. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı aşağıda yer alan duyarlılık türlerine göre incelenmiştir

-Toplumsal Sorunlara Karşı

-Doğal Çevreye Karşı

-Kültürel Mirasa Karşı

-Küresel Sorunlara Karşı

-Türk Tarihine ve Büyüklerine Karşı (Keskin ve Öğretici, 2013).

Daha önce de değinildiği üzere küreselleşmenin etkilerinin artması ile birlikte günümüzde pek çok toplum, kendi özünü koruyabilmek ve sağlıklı biçimde küreselleşmek için öğretim programları, ders kitapları gibi materyallerle geleceğin bireyleri olan öğrencilere açık ve örtük biçimde belli bazı değerleri kazandırmayı hedeflemektedir. Bu sebeple güncelliğini koruyan değerler ve değerler eğitimi konularına dair literatürde pek çok kıymetli çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmaların Sosyal Bilgiler dersi ve değerler odaklı olanları çoğunlukla ya birden fazla ders kitabını incelemiş ya da öğretim programlarındaki veya ders kitaplarındaki değerleri bütüncül biçimde ele almıştır. Bunun yanında değerler sınıflandırılarak birden fazla değer incelendiği çalışmalar da mevcuttur (Keleş ve Beldağ, 2022; Taş, 2022; Erbaş, 2021). Bu araştırma ise yalnızca duyarlılık değerine yönelik zenginleştirmek amacıyla kitapta yer alan harici metinler üzerinde derinlemesine bir araştırma yapmayı hedeflemiştir. Duyarlılık değerinin bu kadar vurgulanmasının sebebi Sosyal Bilgiler dersinin temel amacının etkin vatandaş yetiştirmek olması ve etkin vatandaştan beklenen davranışlar arasında problem çözme kabiliyeti, farkındalık sahibi olma gibi becerilerin özünde duyarlılık değerinden besleniyor olmasıdır. Önceden de belirtildiği gibi literatürde değer ve değer eğitimi üzerine yapılan çalışmalarda Sosyal Bilgiler ders kitabının harici metinlerini derinlemesine inceleyen bir çalışma bulunmamaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, 7. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan harici metinlerin (konuların anlaşılması hususunda destekleyici ve örnek teşkil eden nitelikte olması sebebiyle harici metinler seçilmiştir) duyarlılık değerini ne ölçüde yansıttığını incelemektir. Bu temel amaçtan hareketle aşağıda verilen alt amaçlar belirlenmiştir;

1. Duyarlılık değerini yansıtan metinlerin ünitelere göre dağılımı nasıldır?

2. Duyarlılık değerinin türlerine göre metinlerin dağılımı nasıldır?

3. İnsan ilişkileri ve iletişim ünitesinde duyarlılık değerinin türlerine göre dağılımı nasıldır?

4. Türk Tarihi’ne Yolculuk ünitesinde duyarlılık değerinin türlerine göre dağılımı nasıldır?

5. Ülkemizde Nüfus ünitesinde duyarlılık değerinin türlerine göre dağılımı nasıldır?

6.Zaman İçinde Bilim ünitesinde duyarlılık değerinin türlerine göre dağılımı nasıldır?

7.Ekonomi ve Sosyal Hayat ünitesinde duyarlılık değerinin türlerine göre dağılımı nasıldır?

8.Yaşayan Demokrasi ünitesinde duyarlılık değerinin türlerine göre dağılımı nasıldır?

9. Ülkeler Arası Köprüler ünitesinde duyarlılık değerinin türlerine göre dağılımı nasıldır?

Yöntem

Araştırma, nitel araştırma yöntemlerine uygun biçimde hazırlanmıştır. Nitel araştırma yöntemleri, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi veri toplama araçlarının kullanıldığı, algı ve olayların bütüncül biçimde meydana çıkarılması doğrultusunda nitel bir sürecin izlendiği yöntemlerdir (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Araştırmanın deseni durum çalışması desendir. Durum çalışması deseni tek bir durumu veya olayı ya da birden fazla durum ve olayı sınırlandırılmış biçimde derinlemesine incelemeyi gerektiren bir araştırma desendir. Eğer birden fazla durum veya olay incelenirse, durum çalışmasının ismi çoklu durum çalışması ismini de alabilmektedir (Gerring, 2007).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2019'da Ekoyay Yayıncılık tarafından basılan 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı harici metinleri oluşturmaktadır. 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı olarak biri MEB Yayıncılık diğeri Ekoyay Yayıncılık olmak üzere iki adet ders kitabı bulunmaktadır. Rastgele seçilen Ekoyay Yayıncılık'a ait kitap incelenmiştir. Sosyal Bilgiler eğitiminin verildiği son sınıf olan 7. Sınıfta kitapta tamamlayıcı nitelikteki harici metinler analiz edilmiştir.

Verilerin toplandığı kitaba dair bilgiler:

Kitap Sayısı	Yazar	Sayfa
7. sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (Ekoyay Yayıncılık, 2019)	Hikmet AZER	252

Verilerin Toplanması

Verilerin toplanmasında doküman incelemesi tekniği uygulanmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması planlanan konuları içeren yazılı materyallerin analiz edilmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2021).

Keskin ve Öğretici'nin (2013), Sosyal Bilgiler dersinde "Duyarlılık" Değerinin Etkinlikler Yoluyla Kazandırılması: Nitel Bir Araştırma isimli çalışmasında yer alan duyarlılığın beş alt boyutu (toplumsal sorunlara karşı, doğal çevreye karşı, kültürel mirasa karşı, küresel sorunlara karşı, Türk

Tarihine ve Türk Büyüklerine karşı) kriter olarak belirlenmiş ve araştırmacılar tarafından bu kritere uygun biçimde değerlendirme yapılmıştır.

Verilerin Analizi

Çalışma, nitel metodolojiye uygun biçimde yürütülmüştür. Çalışmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Verilerin analiz edilmesi, betimsel içerik analiz tekniğine uygun biçimde gerçekleştirilmiştir. Betimsel içerik analizi tekniği, bir olay ya da olgunun

derinlemesine incelenip düzenlenmesine yönelik bir teknik olmakla öne çıkmaktadır (Ültay vd.,2021). Metinler M1, M2, M3, M41 şeklinde kodlanmıştır. Verilerin analiz edilmesinde kod güvenilirliğinin sağlanması için veriler araştırmacılar tarafından ayrı ayrı kodlanmış olup Miles ve Huberman'ın (2016) güvenlik formülü (görüş birliği sayısı / toplam görüş birliği + görüş ayrılığı sayısı) uygulanarak araştırmacılar arasında görüş uyumu %90 olarak belirlenmiştir. Kodlar tekrar kontrol edildiğinde görüş birliği durumu devam ettiğinden iç ve dış tutarlılık ve tekrarlanabilirlik esasları karşılanmıştır.

Araştırmacı grubu, Sosyal Bilgiler Eğitimi alanında görev yapan 1 profesör ve 1 araştırma görevlisinden oluşmaktadır.

Bulgular

Duyarlılık değeri ile ilişkilendirilen metinler, tablolaştırılmıştır. Duyarlılık değeri içeren metinlerin ünitelere göre dağılımı Tablo-1 'de yer almaktadır.

Tablo-1 Duyarlılık Değeri İçeren Metinlerin Ünitelere Göre Dağılımı

Üniteler	Metinler
1. Ünite: İnsan İlişkileri ve İletişim	<i>Kuş Dili UNESCO Kültürel Miras Listesinde (M1),Kayıp Çocuk Bulundu (M2),Muhtar Adayı Projelerini Anlattı (M3),Sokakta İki Kişinin İzinsiz Fotoğrafını Çeken Kişiye 3 Yıl Hapis (M4)</i>
2. Ünite: Türk Tarihi'ne Yolculuk	<i>Gaziantep'te Kayı Boyu İzleri...(M5),Ertuğrul Gazi (M6), Osman Bey(M7),Orhan Bey (M8),Tarihi Köprü TİKA Eliyle Restore Edildi (M9), Gaza ve Gazilik (M10), İstimalet (M11), İstimalet(M12),Martin Luther (M13), Fransız Tüccar (M14), Avrupalı Seyyahların Gözünde Osmanlı Dünyası ve İnsanları (M15)</i>
3. Ünite: Ülkemizde Nüfus	<i>Türkiye Nüfusu Yaşlanmaya DevamEdecektir(M16),Dağ Köylerinde Yaşlılardan Başka Kimse Kalmadı (M17), Göç (M18), Yedinci Bayrak- Urmeliden İzmir'e (M19), Doğu Guta'da Neler Oluyor? (M20), Arakan'da İnsanlık Dramı (M21)</i>
4. Ünite: Zaman İçinde Bilim	<i>Bergama (M22), Genç Okurlar İçin Kısa Bir Dünya Tarihi (M23)</i>
5. Ünite: Ekonomi ve Sosyal Hayat	<i>Kara Toprak (M24), Türk Kültürü'nün Gelişim Çağları II (M25),Genel Ağ Haberi 21 Nisan 2018 (M26), Büyük Dünya Seyahatnamesi (M27),“Meslek Lisesi Öğrencileri Ailelerimizle Buluşuyor” Projesi (M28)</i>
6. Ünite: Yaşayan Demokrasi	<i>Genel Ağ Haberi 29 Eylül 2018 (M29), Yaşlı, Engelli ve Çocuklara Devletin Şefkat Eli Uzandı (M30), Günümüz Türk Kadınlarının Başarı Öyküleri (M31)</i>
7. Ünite: Ülkeler Arası Köprüler	<i>UNICEF'ten 720 Bin Arakanlı Çocuk İçin Acil Çağrı (M32), FAO: Afrika'nın Çeşitli Bölgelerinde Gıda Güvenliği Riski Yükseliyor (M33), Modern İpekyolu Ortak Turu Başlıyor (M34),Mültecilere Karşı Yargılar Sanatla Kırılabilir (M35), Sel (M36), Küresel İklim Değişikliği (M37), Terör (M38), Açlık (M39), Göç (M40), 1 Milyardan Fazla İnsanın Kimliği Yok (M41)</i>
Toplam: 41	

Tablo-1 incelendiğinde, 1. ünite toplam 4 (M1, M2, M3, M4), 2. ünite toplam 11 (M5, M6, M7, M8, M9, M10, M11, M12, M13, M14, M15), 3. ünite toplam 6 (M16, M17, M18, M19, M20, M21), 4. ünite toplam 2 (M22, M23), 5. ünite toplam 5 (M24, M25, M26, M27, M28), 6. ünite toplam 3 (M29, M30, M31), 7. ünite toplam 10 (M32, M33, M34, M35, M36, M37, M38, M39, M40, M41) metinde duyarlılık değerinin yer aldığı görülmektedir.

Bu bağlamda içinde en fazla duyarlılık değerini yansıtan metinlerin bulunduğu ünitenin 2. ünite olduğu ve en az duyarlılık değerini yansıtan metinlerin bulunduğu ünitenin 4. ünite olduğu ortaya koyulmuştur.

Metinlerin bazılarının duyarlılık değeri ile ilişkisi aşağıdaki gibidir.

Ünite 1: İletişim ve İnsan İlişkileri

Kuş Dili UNESCO Kültürel Miras Listesinde (M1)

Metnin Duyarlılık İle İlişkisi

Metinde, kültürel mirasın somut olmayan türüne değinilmiştir. Kültürel miras, maddi ve manevi olarak ikiye ayrılmaktadır. Dil bunun manevi boyutunda yer almaktadır. Günümüzde mimari yapılar gibi somut

kültürel öğeler kültürel miras olarak kabul edilmektedir fakat bunun yanında kültüre ait soyut unsurlar da kültürel miras olarak kabul edilmektedir. Kuş dili, coğrafi sebeplerden geliştirilen ve hala yöre insanı tarafından kullanılan spesifik bir kültürel öğedir. Zaman içinde belki ilerleyen teknoloji ya da göçlerle unutulmaya yüz tutmasın diye bu kültürel öğeye karşı UNESCO tarafından duyarlılık gösterilmiş ve korunma altına alınmıştır. Kültürel mirasa karşı bu duyarlılık, maddi ya da manevi kültürel öğelere sahip çıkılmasına yönelik iyi bir örnek teşkil etmektedir.

Kayıp Çocuk Bulundu (M2)

Metnin Duyarlılık İle İlişkisi

Medyanın Hayatımızdaki Yeri başlıklı konuda, medyanın yarar ve zararlarına değinilmiştir. Sosyal medyanın zararları ve yararları değerlendirilirken, toplumsal olaylarda hızlı bilinçlenme ve kenetlenme sağladığına vurgu yapılmıştır. Verilen haber metni, kaybolan bir kız çocuğunun bulunması üzerine kamuoyuna açıklama yapma niyeti ile yayımlanmıştır. İnsanlar, sosyal medya aracılığıyla toplumsal sorunların daha hızlı farkına varmaktadır. İlerleyen teknoloji ile birlikte, insanların çevrelerindeki sorunlardan daha çabuk haberdar olması, mevcut sorunların çözümüne yönelik

itici bir güç niteliğindedir. Metinde verilen örnek gibi toplumsal bir sorunla karşı karşıya kalındığında, insanlar gelişmiş iletişim teknolojilerini kullanarak fazla çaba harcamadan, bu sorunlara çözümler arayabilir ve bunu yine çaba gerektirmeden duyurabilirler. Bu durum da medya ve medya araçları aracılığıyla, insanların toplumsal sorunlara karşı duyarlılığının artmasına sebep olmaktadır.

Ünite 2: Türk Tarihine Yolculuk

Gaziantep'te Kayı Boyu İzleri... (M5)

Metnin Duyarlılık İle İlişkisi

Metinde geçen ok ve yay sembolleri kültürel semboller olarak değerlendirilebilir. Kültürel semboller, kültürle özgü değerlerin gelecek nesillere aktarılmasında bir köprü görevi görmektedir (Eğinli & Nazlı,2018). Bu sebeple, kültürel mirasla doğrudan ilişkilidir. Kültürel miras öğeleri, bulunduğu zaman itibarıyla koruma altına alınır ve incelenmeye başlanır. Söz konusu haber kesiti de ülkemizde kültürel mirasa karşı duyarlılık olduğunun bir göstergesidir. Ayrıca bu duyarlılık yine Türk Tarihine karşı da bir duyarlılık olarak değerlendirilebilir çünkü, ortaya çıkan yeni bulgular, beraberinde tarihi tartışmalar da getirmektedir. Söz konusu duyarlılık, yapılan yeni çalışmalar ve ortaya koyulan görüşler bağlamında kendini göstermektedir.

Ertuğrul Gazi (M6)

Metnin Duyarlılık İle İlişkisi

Ertuğrul Gazi, bu metinde Bizans halkına karşı tutum ve davranışlarından bahsederken, metinde Bizans halkının toplumsal sorunlarına karşı ne denli duyarlılık gösterdiğinin vurgusu yapılmıştır. Adalet, istihdam, güvenlik gibi konularda Bizans halkının da Türk halkı gibi muamele gördüğü, Bizans halkının yaşamış olduğu toplumsal sorunlara karşı çözümlenici ve duyarlı yaklaşımlar vurgulanmıştır. Ayrıca bu örnek davranışları ve siyasi başarısı ile söz konusu metinde Türk Tarihi ve Türk büyüklerine karşı duyarlılık da vurgulanmıştır.

Ünite 3: Ülkemizde Nüfus

Türkiye Nüfusu Yaşlanmaya Devam Edecektir (M16)

Metnin Duyarlılık İle İlişkisi

Nüfus durağanlığı durumu, günümüzde küresel bir problemdir. Elde edilen verilere ve uzman öngörülerine göre ileride yaşlı nüfusu daha da artacaktır. Bu durumun getirisinden çok götürüsünün olduğu herkesçe kabul edilmiştir. Sosyal Bilgiler ders kitabında geçen bu metin de küresel ve ulusal bir problemimize karşı duyarlılık göstererek söz konusu metne bünyesinde yer vermiştir. Bu sayede öğrenciler, ülke nüfusunun gelecekte maruz kalacağı tehlike karşı farkındalık kazanacak ve duyarlı birer vatandaş olarak yetişeceklerdir.

Arakan'da İnsanlık Dramı! (M21)

Metnin Duyarlılık İle İlişkisi

Metinde yine küresel ve toplumsal bir sorun olarak ele alınabilecek ayrımcılık ve insan haklarına aykırı davranışlar yer almaktadır. Arakan'da yaşayan Müslümanlara karşı insan haklarına aykırı davranışlara yönelik bir duyarlılık, haber kesiti olan bu metnin temelini oluşturduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Ünite 4: Zaman İçinde Bilim

Bergama (M22)

Metnin Duyarlılık İle İlişkisi

Metinde sözü geçen Bergama antik kenti, günümüzde İzmir ilimizde yer alan tarihi önemli bir kalıntıdır. Kültürel mirasımızı zenginleştiren bu yapının önemi İlk Çağ'da ileri gelen kütüphanelerden birine sahip olmasından ileri gelmektedir. Kültürel mirasa yönelik duyarlılığa teşvik eden bu metin, ülkemizin eşsiz değerlere ev sahipliği yaptığını da vurgulamaktadır.

Genç Okurlar İçin Kısa Bir Dünya Tarihi (M23)

Metnin Duyarlılık İle İlişkisi

Metinde geçen ifadelerle dayanarak, Galilei ve benzer düşünürlerin ön yargılara karşı tutum ve davranışlarının günümüzdeki bilimin gelişmesine ve yön bulmasına katkı sağladığının söylenmesi mümkündür. Dolayısıyla toplumsal ve küresel sorunlara karşı duyarlı davranan ve bunun yanında en büyük toplumsal sorunlardan biri olan ön yargıya karşı bir dik duruş sergileyen ve bilimin gelişmesine katkıda bulunan isimler, öğrenciler için örnek teşkil etmektedir.

Ünite 5: Ekonomi ve Sosyal Hayat

Türk Kültürü'nün Gelişim Çağları II (M25)

Metnin Duyarlılık İle İlişkisi

Mete'nin teklifi reddetmesinin sebeplerinden biri Türk Töresi 'ne aykırı bir isteğin tarafına iletilmesinden kaynaklanmaktadır. Çünkü, Türk Töresi 'ne göre devletin toprağı kutsaldır ve hiçbir surette bir karışı dahi bir yabancıya verilemez. Kendi Töresi 'ne uygun biçimde davranan Mete Han'ın bu davranışı kültürel miras olan töresine karşı duyarlılığını göstermektedir. Metnin bütünü değerlendirilecek olunursa, metinde Türk Tarihi ve Türk Büyükleri 'ne yönelik duyarlılığı görebilmek mümkündür.

Genel Ağ Haberi 21 Nisan 2018 (M26)

Metnin Duyarlılık İle İlişkisi

Osmanlı Devleti'nde sadaka taşı uygulaması, halkın bir dayanışma içerisinde olduğunun göstergesidir. Metinde geçen ifadelerle dayanarak, sadaka taşı sayesinde maddi desteğe ihtiyaç duyan bireylerin ihtiyacını gidermeye yönelik bu dayanışma sistemi, bireylerin mahcup olmaması adına ince düşünülmüş ve uygulanmıştır. Toplumsal ve küresel bir sorun olan yoksulluğa yönelik duyarlılık sayesinde oluşturulan bu sisteme ders kitabında yer verilmesinin öğrencilere örnek teşkil edeceğini söylemek mümkündür. Aynı zamanda metin, Türk Tarihi'ne yönelik olumlu düşünceler beslenmesine teşvik etmektedir.

Ünite 6: Yaşayan Demokrasi

Yaşlı, Engelli ve Çocuklara Devletin Şefkat Eli Uzandı (M30)

Metnin Duyarlılık İle İlişkisi

Gazeteden alıntı yapılan metin kesiti, dezavantajlı durumda olan bireylere yönelik yapılan yardımlardan bahsederek öğrencilere toplumsal sorunlara yönelik duyarlılık kazanmaları konusunda örnek teşkil etmiştir.

Günümüz Türk Kadınlarının Başarı Öyküleri (M31)

Metnin Duyarlılık İle İlişkisi

Toplumsal cinsiyet ayrımcılığı, günümüz dünyasında oldukça ön plana çıkmaktadır. Öyle ki yer yer bazı kültürlerde toplumsal cinsiyet ayrımcılığı hala yerini korumaktadır. Metinde geçen anlatıya göre Gazi'nin toplumsal cinsiyete yönelik ayrımcılığa karşı tutumu hem toplumsal bir sorun hem de küresel bir sorun olan cinsiyet eşitsizliğine yönelik duyarlılığından ileri gelmektedir. Bu bağlamda öğrencilere örnek teşkil etmektedir. Ek olarak bu örnek düşünün, Türk Tarihi ve Türk Büyükleri'ne yönelik de bir duyarlılığa sebep olması mümkündür.

Ünite 7: Ülkeler Arası Köprüler

UNICEF'ten 720 Bin Arakanlı Çocuk İçin Acil Çağrı (M32)

Metnin Duyarlılık İle İlişkisi

Bir haber kesiti olan bu metinde, UNICEF'in küresel ve toplumsal bir sorun olan ayrımcılık ve şiddete yönelik duyarlılığa dayalı toplumsal aktiviteye çağrısına yer verilmiştir. Öğrencilere küresel ve toplumsal sorunlara karşı duyarlılık aşılacak bir metin olarak değerlendirilebilir.

Dünya Bankası: 1 Milyardan Fazla İnsanın Kimliği Yok (M41)

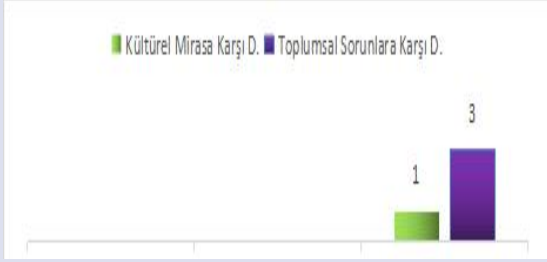
Metnin Duyarlılık İle İlişkisi

Metinde bahsedilen kimliksizlik sorunu, küresel bir sorun olarak değerlendirilmektedir. Günümüzde özellikle yoksul olarak tanımlayabileceğimiz ülkelerde daha yaygın görülen bu kimliksizlik sorunu, metinde de değinildiği gibi bireyin vatandaşlık ve insani haklarından yararlanamaması ile sonuçlanmaktadır. Geleceğin vatandaşları olacak öğrencilerin, küresel bir sorun olan kimliksizliğe karşı duyarlılığının dolayısıyla farkındalığının oluşması, bu sorunun en azından ülkemiz için daha az problem teşkil edeceği varsayımını ortaya koymaktadır. Duyarlılığın türlerine göre metinlerin dağılımı Tablo-2'de yer almaktadır.

Tablo-2 Duyarlılığın Türlerine Göre Metinlerin Dağılımı

Toplumsal Sorunlara Karşı Duyarlılık	Doğal Çevreye Karşı Duyarlılık	Kültürel Mirasa Karşı Duyarlılık	Küresel Sorunlara Karşı Duyarlılık	Türk Tarihi ve Büyüklerine Karşı Duyarlılık
M2, M3, M4, M6, M7, M8, M11, M12, M13, M14, M15, M16, M21, M23, M26, M27, M28, M29, M30, M31, M32, M35	M17, M24, M36, M37	M1, M5, M9, M10, M12, M15, M22, M3	M7, M11, M16, M17, M18, M19, M20, M21, M23, M26, M28, M29, M31, M32, M33, M35, M37, M38, M39, M40, M41	M6, M7, M8, M9, M11, M12, M15, M25, M26, M31
Toplam:22	4	8	21	10

Bir metnin birden fazla duyarlılık türünü içerdiği göz önüne alınarak Tablo-2 incelendiğinde, metinlerin en fazla toplumsal sorunlara ve küresel sorunlara karşı duyarlılığı (21) yansıttığı görülmektedir. Bu durumu takiben, Türk Tarihi ve Türk Büyükleri'ne yönelik duyarlılık (10) ikinci sırada yer almaktadır. 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı metinlerinde en az doğal çevreye karşı duyarlılık (4) yansıtılmıştır. Ünitelerin hangi duyarlılık türünü ne oranda yansıttığı grafikler ile gösterilmiştir.

Grafik 1. 1. Ünitenin Duyarlılık Türleri Oranları

(D. ile yapılan kısaltmalar "Duyarlılık" kelimesine eşdeğerdir.)

1. ünite, M1, M2, M3 ve M4 kodlu metinleri bünyesinde barındırmaktadır. M1 kodlu metinde kültürel mirasa yönelik duyarlılığın yansımaları görülürken, M2, M3 ve M4 kodlu metinlerde toplumsal sorunlara yönelik duyarlılık söz konusudur. Diğer duyarlılık türlerini bu üniteye yer aldığı saptanmamıştır. Bu bağlamda, 1. üniteye yer aldığı saptanmamıştır. Bu bağlamda, 1. üniteye yer aldığı saptanmamıştır. Bu bağlamda, 1. üniteye yer aldığı saptanmamıştır.

Grafik 2. 2. Ünitenin Duyarlılık Türleri Oranları

2. ünite M5, M6, M7 M8, M9, M10, M11, M12, M13, M14 ve M15 kodlu metinleri içermektedir. Şekil.2 incelendiğinde, metinlerin %36,36 oranla en fazla toplumsal sorunlara yönelik duyarlılık gösterdiği görülmektedir. %31,81 oranla Türk Tarihi ve Türk Büyüklerine karşı duyarlılık, toplumsal sorunlara karşı duyarlılığı takip etmektedir. %22,72'lik bir oranla kültürel mirasa karşı duyarlılık üçüncü sırada yer alırken söz konusu üniteye %9,09 oranla en az küresel sorunlara karşı duyarlılık saptanmıştır.

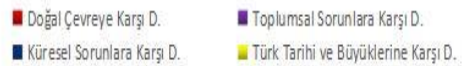
Grafik 3. 3. Ünitenin Duyarlılık Türleri Oranları

3. ünite, M16, M17, M18, M19, M20, M21 kodlu metinleri içermektedir. Şekil.3 incelendiğinde, metinlerde en fazla %62,5 oranla küresel sorunlara karşı duyarlılığın yansıtıldığı gözlemlenirken ikinci sırada %25 oranında toplumsal sorunlara karşı duyarlılığın metinlere yansıtılması gözlemlenmektedir. %12,5 oranla en az yansıtılan duyarlılık türünün doğal çevreye karşı duyarlılık olduğunun söylenmesi mümkündür. 3. ünite metinlerinde diğer duyarlılık türlerinin yansıtılması saptanmamıştır.

Grafik 4. 4. Ünitenin Duyarlılık Türleri Oranları

4.ünite içerisinde M22 ve M23 kodlu metinleri barındırmaktadır. Bahsi geçen metinlerde kültürel mirasa karşı duyarlılık, toplumsal sorunlara karşı duyarlılık ve küresel sorunlara karşı duyarlılık aynı oranda yansıtılmıştır. Diğer duyarlılık türleri, ünite metinlerinde saptanmamıştır.

Grafik 5.5. Ünitenin Duyarlılık Türleri Oranları

5.ünite, M24, M25, M26, M27 ve M28 kodlu metinleri içermektedir. Söz konusu metinlerin yansıttığı duyarlılık oranları incelendiğinde, metinlerde %37,5 oranla en fazla toplumsal sorunlara karşı duyarlılık yansıtılırken %25 oranla küresel sorunlara karşı duyarlılık ve Türk Tarihi ve

Türk Büyükleri'ne karşı duyarlılık yansıtılmıştır. %12,5 oranla en az doğal çevreye karşı duyarlılık yansıtılmıştır. Diğer duyarlılık türleri, kodları verilen metinlerde saptanmamıştır.

Grafik 6.6. Ünitenin Duyarlılık Türleri Oranları

6. ünite, M29, M30 ve M31 kodlu metinleri içermektedir. Şekil.6 incelendiğinde, bahsi geçen metinlerde %49,99 oranla en fazla toplumsal sorunlara karşı duyarlılık yansıtılırken, %33,33 oranında küresel sorunlara karşı duyarlılık yansıtılmış ve ikinci sırada yer almıştır. %16,66 oranla Türk Tarihi ve Türk Büyükleri'ne karşı duyarlılık 6. ünite metinlerinde en az yansıtılan duyarlılık türü olarak saptanmıştır. Diğer duyarlılık türlerine söz konusu ünite metinlerinde yer verilmemiştir.

Grafik 7.7. Ünitenin Duyarlılık Türleri Oranları

7. ünite, M32, M33, M34, M35, M36, M37, M38, M39, M40 ve M41 kodlu metinleri içermektedir. Şekil.7'de görüldüğü üzere, ünite metinlerinde %61,53 oranla en fazla küresel sorunlara karşı duyarlılık yansıtılmıştır. İkinci sırada %15,38 oranla toplumsal sorunlara karşı duyarlılık ve doğal çevreye karşı duyarlılık yer almaktadır. Ünite metinlerinde %7,69 ile en az kültürel mirasa karşı duyarlılık yansıtılırken, kodları verilen metinlerde diğer duyarlılık türleri saptanmamıştır.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Duyarlılık değeri, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan ve bireylere mutlaka kazandırılması gereken önemli değerlerden bir tanesidir. Duyarlılık değeri sayesinde bireyler, çevrelerinde olan biten sorunları içselleştirip söz konusu sorunlara çözüm üretebilecek bir yapıya bürünmektedirler. Çevresindeki sorunlara duysuz kalmayıp çözümler üreten bireyler yetiştirmek de Sosyal

Bilgiler dersinin nihai amacı olan 'etkin vatandaş'ın özellikleri ile örtüşmektedir. Bu bağlamda değerler eğitimi için en önemli derslerden biri olan Sosyal Bilgiler dersinin temelini oluşturan etkin vatandaşın için çizilen profilde mutlak suretle duyarlı bireylerin yer aldığını söylemek mümkündür.

Alanyazında belirlenen konuda pek çok değerli çalışma yapılmıştır. Keleş ve Beldağ'ın (2022) Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Duyarlılık Değeri Bağlamında İncelenmesi isimli çalışmasında 4, 5, 6 ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki duyarlılık değeri incelenmiş ve temalandırma yapılmıştır. Bu temalandırmalar sonucunda duyarlılık değerinin görsellerle ve metin içinde ne oranda yer aldığı tespit edilmiş ve ders kitaplarında duyarlılık değeri ile ilgili etkinliklerin artırılabilir olması, ölçme ve değerlendirme kısmında duyarlılığa daha fazla yer verilmesi gibi sonuçlarla ilişkili öneriler üretilmiştir. Erbaş'ın (2021) Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'ndaki Değerlerin Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına Yansıtılması isimli çalışmasında ders kitaplarındaki ve öğretim programlarındaki değerler incelenmiş ve 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının öğretim programındaki değerleri yansıttığı sonucuna ulaşılmıştır. Taşdemir'in (2018) Ortaokul Altıncı Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı Metinlerinin Kültürel Mirasa Duyarlılık Değeri Açısından İncelenmesi isimli tezinde kültürel değerler ve miras aktarımı 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında yetersiz bulunmuştur. Ersoy ve Şahin'in (2012) Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi isimli çalışmasında 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitapları incelenmiş bulunup kitapların içeriklerinin değerlere uygunluğu bakımından yeniden değerlendirilmesi gerektiği önerisinde bulunulmuştur.

Soyut işlemler döneminde çocukların (12 yaş ve üzeri), değerleri benimseyebilmesi somut işlemler dönemine göre (7-11 yaş) daha kolaydır (Kaya, 2017). Dolayısıyla 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan okuma metinleri, gazete kesitleri, edebî metinler vb. metinlerde duyarlılık değerinin yeterli düzeyde yansıtılması tesadüf değildir. Hemen her ünite en az iki metinde duyarlılık değerinin yansımaları görmek mümkündür.

Tablolar ve grafiklere bakıldığında İnsan İlişkileri ve İletişim isimli ilk ünite en fazla toplumsal duyarlılık değeri yer almaktadır. Toplumsal iletişimin iyi hale gelebilmesi için toplumun ortak bir paydada buluşması gerekmektedir. Bu ortak payda değerlerdir. Değerlerin etkisi iletişim üzerine de yansımaktadır. Dolayısıyla toplumsal değerlerin etkili biçimde aktarılması toplum içinde etkili bir iletişimin doğmasına sebebiyet verebilir. Yine ilk üniteye bakıldığında kültürel mirasın yer almasının sebeplerinden biri Anadolu kültüründe iletişimin ve insani ilişkilerin önemsenmesi ile paralel olabilir. Nitekim iletişimin Türk toplumunda önemsendiği ve iyi ilişkiler geliştirme, misafirperverlik gibi değerlerin kültürel bir miras olarak aktarıldığı aşikardır. Buna bağlı olarak bahsi geçen iki sınıflandırmanın iletişim ile ilişkilendirilmesi olağandır.

Türk Tarihine Yolculuk isimli ikinci ünite incelendiğinde yine en fazla toplumsal sorunlara yönelik duyarlılık gözlemlenirken ikinci sırada Türk Tarihi'ne ve Türk Büyüklerine yönelik duyarlılık görülmektedir. Bunun sebepleri tarihi bir niteliği olan ünitenin Türk Tarihi'ndeki toplumsal olayları değerlendiriş biçimlerini yansıtmak ve günümüzle kıyaslatmayı hedeflemek olabilir. Nitekim toplumsal sorunlar her daim kendini göstermektedir, geleceğin etkili vatandaşlarını yetiştirmek için günümüz toplumsal sorunları ve olası çözümlerinin yanında geçmiş toplumsal sorunları ve olası çözümlerini de gözler önüne sermek bir muhakeme yapabilmeyi sağlayabilmektedir. Türk Tarihi ve Büyüklerine yönelik duyarlılığı geliştirmek de öğrencilerin içinde buldukları toplumun geçmişteki büyük liderlerini görmeleri ve kültürlerini benimsemeleri bakımından faydalı olacağı söylenebilir.

Ülkemizde Nüfus başlıklı üçüncü ünite incelendiğinde en fazla küresel sorunlara yönelik duyarlılığın ön plana çıktığı görülmektedir. Bu durumun sebebi, nüfusun küresel yapıda bir konu olması ile ilgili olabilir. İkinci olarak toplumsal sorunlara yönelik duyarlılığa yer verilmesinin sebebi de nüfusun ve göçlerin beraberinde getirmiş olduğu toplumsal sorunlara yönelik bir farkındalık geliştirmek olarak açıklanabilir. Nüfus kavramı dolaylı olarak çevresel etkenlere de bağlı olduğu için çevreye yönelik duyarlılık geliştirmek yine hedeflenenler arasında yerini almıştır.

Zaman İçinde Bilim isimli 4. ünite bilim anlatırken yakından uzağa ilkesinin benimsendiği söylenebilir. Nitekim kültürel mirasımızda var olan bilim anlayışını yansıtmayı amaçlayan söz konusu ünite kültürel mirasımıza yönelik bir duyarlılık geliştirmek için çeşitli metinler barındırmaktadır. Aynı zamanda bilimin evrensel oluşu ve toplumumuzdaki izlerini gösterebilmek için söz konusu iki duyarlılığa da atıfta bulunulmuş olabilir.

Ekonomi ve Sosyal Hayat isimli ünite incelendiğinde en fazla toplumsal sorunlara yönelik duyarlılık içeren metinlerin yer aldığını görmek mümkündür. Ardından gelen küresel sorunlara yönelik, Türk Tarihine ve büyüklerine yönelik ve doğal çevreye yönelik duyarlılık çeşitlerinin görülmesinin sebebi de ekonomi ve sosyal yaşamın çok boyutlu bir konu oluşundan kaynaklanıp öğrencilere çoklu bakış açısıyla birlikte pek çok yönden duyarlılığın kazandırılması gerektiği düşünülerek hazırlanmış olduğu söylenebilir.

Yaşayan Demokrasi başlıklı 6. ünite demokrasinin yapısından bahsedilmesi sebebiyle en fazla toplumsal sorunlara yönelik duyarlılık ön plana çıkarken, Türk Tarihi ve Büyükleri'ne de yer yer atıflarda bulunulmuş ve yönetim biçiminin evrenselliğinden dolayı küresel sorunlara yönelik duyarlılık içeren harici metinler kullanılmıştır.

Ülkeler Arası Köprüler ismini taşıyan 7. ünite incelendiğinde, bu ünite küresel problemlerden fazlasıyla bahsedilmesi ve öğrencilerin etkili bir "dünya vatandaşı" olması maksadıyla küresel problemlere yönelik farkındalığının oluşturulması gerektiği kaygısının güdüldüğü söylenebilir. Küresel sorunların bir benzerlerini ülkemizde de görebilmeleri ve mukayese

edebilmeleri için toplumsal sorunlara yönelik duyarlılık içeren metinlerin yer almasının yanı sıra aslında günümüzdeki en büyük küresel sorunlardan biri olan çevre sorunlarına ve doğal çevreye yönelik bir farkındalık oluşturmak maksadıyla doğal çevreye yönelik duyarlılığı içeren metinlerin yer aldığı söylemek de mümkündür.

Elde edilen bulgulardan hareketle, 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı okuma metinlerinde (gazete kesitleri, edebi türler, bilgilendirme yazıları da dahil olmak üzere) en fazla toplumsal duyarlılığın yansıtılması gözlemlenmiştir. Ardından en fazla küresel sorunlara yönelik duyarlılığın yansıtılması görülmektedir. Metinlerde en az ise doğal çevreye yönelik duyarlılığın yansıtılması gözlemlenmektedir. Toplumsal ve küresel sorunlara yönelik duyarlılık sahibi olmak, bu sorunlara yönelik çözüm üretebilmenin ön koşuludur. Sosyal Bilgiler eğitiminde yer alan 'etkin vatandaş'ın özelliklerinin tanımlarında söz konusu problemlere yönelik çözüm önerileri sunabilme becerisi çok defa geçmektedir. Dolayısıyla 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının duyarlılığın yansıtılması yönünden (özellikle toplumsal ve küresel sorunlara yönelik duyarlılık) kapsamlı bir içeriğe sahip olduğunu söylemek mümkündür. Ulaşılan sonuçlardan hareketle öneriler sunulmuştur;

* 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan metinlerde doğal çevreye yönelik duyarlılığı temel alan metinler artırılmalıdır.

* Ders kitabında kültürel mirası içeren metinlerin sayısı artırılmalıdır.

* Duyarlılık değerini kapsayan metinler sayı bakımından biraz dengelenebilir. Küresel ve toplumsal sorunlara yönelik duyarlılığın yanında diğer duyarlılık türlerinin geri kalması engellenebilir.

*İnsan ilişkileri ve İletişim, Zaman İçinde Bilim ve Yaşayan Demokrasi isimli üniteler duyarlılık içeren metinler açısından zenginleştirilebilir.

Kaynaklar

- Bailey, R. (2013). *Teaching values and citizenship across the curriculum educating children for the world*. Routledge Press.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2023). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. 34. Baskı. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Erbaş, A. A. (2021). Sosyal bilgiler öğretim programındaki değerlerin sosyal bilgiler ders kitaplarına yansımaları. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi* 11(1), 23-40.
- Ersoy, F. & Şahin, T. (2012). Sosyal bilgiler ders kitaplarının değerler eğitimi yaklaşımları açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12 (2), 1535-1558.
- Gerring, J. (2007). *Case studr research: Principles and practices*. New York: Cambrige University Press.
- Halstead, J.M. & Taylor, M. J. (1996). *Values in education and education in values*. RoutledgeFalmer Press.
- Halstead, J.M. & Taylor, M. J (2000). Learning and teaching about values: A review of recent research. *Cambridge*

Journal of Education, 30 (2), 169-202. doi:10.1080/713657146.

- Kan, Ç. (2010). Sosyal bilgiler dersi ve değerler eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 40 (187), 138-145.
- Kasapoğlu, H. (2013). Okulda değer eğitimi ve hikayeler. *Milli Eğitim Dergisi*, 43 (198), 97-109.
- Kaya, A. (2017). *Eğitim psikolojisi*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Keleş, T. & Beldağ, A. (2022). Sosyal bilgiler ders kitaplarının değerler bağlamında incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimlerde Yenilikçi Yaklaşımlar Dergisi*, 6 (4), 387-418.
- Keskin, Y. & Öğretici, B. (2013). Sosyal bilgiler dersinde duyarlılık değerinin etkinlikler yoluyla kazandırılması: nitel bir araştırma. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11 (25), 143-181.
- Kurtdaş, E. M. (2017). Değerlerin kaynağı ve anlamlandırılması. *Turkish Studies Dergisi*, 12 (21), 349-366.
- Miles, M.B. & Huberman, A. M. (2016). *Nitel veri analizi* (2. Baskı). (Çev. Ed. S. Akbaba Altun ve A. Ersoy). Pegem Akademi.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar). Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2019). *İlköğretim sosyal bilgiler ders kitabı* (7. sınıf). Ekoyay Yayıncılık.
- Meydan, H. (2014). Okulda değerler eğitiminin yeri ve değerler eğitimi yaklaşımları üzerine bir değerlendirme. *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1 (1), 93-108.
- Powell, S. (2010). Hide and seek: Values in early childhood education and care. *British journal of Educational Studies* 52 (2), 213-229. doi: 10.1080/00071001003752195
- Rodger, A. (2000). The spiritual in values education. *Journal of Moral Education* 29 (4), 463-475. doi: 10.1080/713679389
- Sözer, E. (1998). Sosyal bilgiler programının amaçları ilkeleri ve temel özellikleri. Can, G. (Ed), Sosyal bilgiler öğretimi (17-34). Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- Taş, H. (2022). İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının evrensel değerler açısından incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesinde Eğitim Fakültesi Dergisi*, (62), 455-475.
- Taşdemir, M. (2018). *Ortaokul altıncı sınıf sosyal bilgiler ders kitapları metinlerinin kültürel mirasa duyarlılık değeri açısından incelenmesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Akdeniz Üniversitesi.
- Thornberg, R. (2008). The lack of professional knowledge in values education. *Teaching and Teacher Education*, 24, 1791-1798. doi: 10.1016/j.tate.2008.04.004
- Topal, Y. (2019). Değerler eğitimi ve on kök değer. *Mavi Atlas Dergisi*, 7 (1), 245-254.
- Ültay, E., Akyurt H. & Ültay, N. (2021). Sosyal bilimlerde betimsel içerik analizi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (10), 188-201.
- Yazıcı, M. (2013). Toplumsal değişim ve sosyal değerler. *Turkish Studies Dergisi*, 8 (8), 1489-1501.
- Yılar, B. & Karadağ, Y. (2022). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının duyarlılık değerine ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10 (13), 433-453.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. 12. Baskı. Seçkin Yayınevi.

Summary

Introduction

Human diversity is present in all aspects of life (Meydan, 2014). Societies are a combination of shared thoughts and emotions, which can be expressed as 'values'. These values are learnable, transferable, and can vary from person to person and society to society (Halstead & Taylor, 2000).

Research indicates that character development begins at a very young age, as 90% of an individual's brain development is completed within the first five years of their life (Powell, 2010). During this critical period, values are learned from existing values in the family and further developed in school, playgroups, or social lives (Halstead & Taylor, 2000). Parents, family members, and teachers play a crucial role in conveying values to children, both consciously and unconsciously. Values education is essential for individuals to keep up with society. Values are shaped by the dominant ideas in society, which are often expressed through the beliefs of the dominant classes (Bailey, 2013). This can lead to the exclusion of individuals who hold opposing views from their community. Parents and teachers have a significant role in shaping children's values, and students often adopt the values of their parents and teachers. The importance of learning values at school and the role of the school in value learning cannot be overstated (Halstead & Taylor, 1996). The Turkish National Education system aims to raise emotionally and physically healthy individuals. The Turkish National Education system has opted to integrate values into the content of each lesson and curriculum, rather than treating values education as a separate subject. In the current education system of the Republic of Turkey, each course aims to impart not only knowledge but also values (Kasapoğlu, 2013).

Social Studies is a multidisciplinary subject that encompasses various roles, including the transfer of values (Sözer, 1998). In countries such as Sweden and Turkey, values education is typically provided through the Social Studies course (Thornberg, 2008). The 2018 social studies curriculum includes contemporary values, with a particular emphasis on sensitivity. The value of sensitivity is broad enough to encompass other values. Globalization has led to an increase in self-centeredness, emphasizing the importance of values education to counteract misguided perceptions. Values with a complex structure are general provisions that direct individuals' attitudes and behaviours. As Kurtdaş (2017) notes, an individual's values greatly influence their decision-making and choices throughout their life. Like other nations, our country aims to shape the ideal citizen through its education policies. The Social Studies course is essential in achieving this goal by instilling contemporary values in future generations and fostering effective citizenship. Sensitivity is a crucial value that individuals should possess as it enables them to perceive their own problems and those of their environment. With sensitivity, solutions can be developed to address

these issues. This study analyses the sensitivity values reflected in the external texts of the 7th Grade Social Studies Textbook published by Ekoyay under five main headings: Sensitivity to Social Problems, Sensitivity to the Natural Environment, Sensitivity to Cultural Heritage, Sensitivity to Global Problems, and Sensitivity to Turkish History and Turkish Elders (Keskin & Öğretici, 2013).

Method

The research was conducted using qualitative research methods, which involve the use of data collection tools such as observation, interviews, and document analysis. Qualitative research methods involve using data collection tools such as observation, interviews, and document analysis to reveal perceptions and events in a holistic manner (Yıldırım & Şimşek, 2021).

The study group for this research consisted of texts other than the 7th Grade Social Studies Textbook published by Ekoyay Publishing in 2019, and data was collected using the document analysis technique. Document review involves analysing written materials related to the topics under investigation (Yıldırım & Şimşek, 2021).

The exercise was conducted using the descriptive content analysis technique to analyse the data. This technique is useful for examining and organising an event or phenomenon in depth (Ültay et al., 2021). To ensure code reliability in data analysis, researchers coded the data separately and determined a 90% reliability using Miles and Huberman's (2016) formula (number of consensus/total agreement+number of disagreements).

Results

The Social Studies Curriculum includes the value of sensitivity, which individuals must acquire. It is important to note that subjective evaluations should be excluded unless clearly marked as such. This value enables individuals to internalize the problems around them and develop solutions. Producing solutions and being aware of societal issues are key characteristics of an 'active citizen', which is the ultimate goal of the Social Studies Course. The profile of an active citizen, which forms the basis of the Social Studies Lesson, highlights the significance of being sensitive to societal issues. This lesson is crucial for values education.

According to Kaya (2017), children aged 12 and above find it easier to adopt values in the abstract operational period than in the concrete operational period (ages 7-11). Therefore, the 7th Grade Social Studies Textbook includes reading materials, such as newspaper sections and literary texts, that adequately reflect sensitivity values. Almost every unit contains at least two texts that reflect these values.

The study found that the reading texts in the 7th Grade Social Studies Textbook, including newspaper sections, literary genres, and information articles, demonstrated a high level of social sensitivity. Furthermore, the texts exhibited a greater sensitivity towards global issues compared to the natural environment. Sensitivity towards social and global issues is crucial for developing effective solutions. The 7th Grade Social Studies Textbook is often cited as an example of how active citizenship can offer solutions to the problems mentioned. Therefore, it can be concluded that the textbook has comprehensive content that reflects sensitivity, particularly towards social and global issues.

Recommendations

The 7th grade Social Studies textbook should include a balanced number of texts on environmental sensitivity and cultural heritage.

The texts on sensitivity should cover not only global and social problems but also other types of sensitivity. Maintaining a balanced approach is crucial. The texts on sensitivity should cover not only global and social issues but also other types of sensitivity.

Additional texts addressing sensitive topics could benefit courses such as Human Relations and Communication, Science in Time, and Living Democracy.

Araştırmanın Etik Taahhüt Metni

Yapılan bu çalışmada bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulduğu; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifatın yapılmadığı, karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde "Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi ve Editörünün" hiçbir sorumluluğunun olmadığı, tüm sorumluluğun Sorumlu Yazara ait olduğu ve bu çalışmanın herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiş olduğu sorumlu yazar tarafından taahhüt edilmiştir.